

Rozvody, rozchody a zánik partnerství

MARIE FRANCOVÁ
JANA DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ

2., aktualizované vydání

Wolters Kluwer
Česká republika

Vzor citace: FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J.
Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2., aktualizované vydání. Praha :
Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 260.

Právní stav publikace je k 31. 8. 2010.

© JUDr. Marie Francová, JUDr. Jana Dvořáková Závodská, 2010

ISBN 978-80-7357-573-1

Vydává Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3,
v roce 2010 jako svou 789. publikaci.

Odpovědná redaktorka Šárka Marčanová.

Vydání druhé, aktualizované. Stran 260.

Sazba Cadis. Tisk Serifa, s. r. o, Jinonická 80, 150 00 Praha 5.

www.wkcr.cz, e-mail: knihy@wkcr.cz, tel.: 246 040 405, 246 040 444, fax: 246 040 401

Obsah

Seznam vzorů	X
Seznam zkratk	XII
Předmluva	1

KAPITOLA 1 Rozvod manželství 3

Oddíl 1 Rozvodové řízení	3
Oddíl 2 Trvalý a hluboký rozvrat manželství	4
Oddíl 3 Příčiny rozvratu manželství	4
Oddíl 4 Zamítnutí žaloby o rozvod manželství	6
Oddíl 5 Rozvod manželství „po dohodě“	7
Oddíl 6 Předpoklady rozvodu podle § 24a zákona o rodině	7
Oddíl 7 Jak a kde požádat o rozvod	9
Oddíl 8 Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu jako předpoklad rozvodu rodičů	10
Oddíl 9 Styky dítěte s druhým rodičem	13
Oddíl 10 Změna úpravy poměrů nezletilých dětí	14

KAPITOLA 2 Způsoby svěření dítěte do výchovy na dobu po rozvodu 15

Oddíl 1 Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů	15
Oddíl 2 Střídavá a společná výchova nezletilého oběma rodiči	15

KAPITOLA 3 Vyživovací povinnost 22

Oddíl 1 Úprava vyživovací povinnosti k dětem	22
Oddíl 2 Podklady pro stanovení výše výživného	23
Oddíl 3 Kde a jakým způsobem podat návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí	24
Oddíl 4 Náležitosti návrhu na úpravu poměrů nezletilých dětí	25
Oddíl 5 Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí	26

Oddíl 6	Vyživovací povinnost dětí k rodičům	29
Oddíl 7	Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými	30
Oddíl 8	Vyživovací povinnost mezi manžely	30
Oddíl 9	Zamítnutí návrhu na úpravu vyživovací povinnosti mezi manžely	32
Oddíl 10	Výživné rozvedeného manžela	33
Oddíl 11	Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce	35
Oddíl 12	Kde a jakým způsobem podat žalobu na určení vyživovací povinnosti k osobám zletilým	36
Oddíl 13	Vymáhání soudem přiznaného výživného	37
Oddíl 14	Služby soudního exekutora, exekutorského úřadu	41
Oddíl 15	Pomoc advokáta	41

KAPITOLA 4 Právní odpovědnost nezletilých a osob povinných vykonávat nad nezletilci dozor 43

Oddíl 1	Způsobilost nezletilce	43
Oddíl 2	Odpovědnost za škodu	44
Oddíl 3	Náležitý dohled	45
Oddíl 4	Provozovatelé dopravy	45
Oddíl 5	Nedbalost	46
Oddíl 6	Individuální přístup k nezletilým	47
Oddíl 7	Školský zákon	48
Oddíl 8	Provozovatel tábora	48
Oddíl 9	Trestní odpovědnost	49

KAPITOLA 5 Společné jmění manželů 51

Oddíl 1	Co tvoří společné jmění manželů	52
1.1	Aktiva	52
1.1.1	Smlouva o smlouvě budoucí	54
1.1.2	Věci sloužící k výkonu povolání a podnikání	55
1.1.3	Výjimky	55
1.2	Pasiva	56
1.3	Podíl v obchodní společnosti	58
1.4	Převod bytové jednotky členovi družstva	58

1.5	V pochybnostech ve prospěch společného jmění manželů (bezpodílového spoluvlastnictví manželů) . . .	59
1.6	Správa majetku ve společném jmění manželů	59
1.7	Prodej věci a převod členských práv a povinností v bytovém družstvu.	60
1.8	Koupě věci.	62
1.9	Odstoupení od smlouvy.	63
1.10	Zástavy.	63
1.11	Užívání věci.	64
1.12	Aktivní legitimace	64
1.13	Pasivní legitimace	64
1.14	Výzva k vrácení daru.	67

KAPITOLA 6 Dohody o změně rozsahu společného jmění manželů. 68

Oddíl 1	Společné jmění manželů nelze zrušit zcela	68
Oddíl 2	Obvyklé vybavení společné domácnosti	69
Oddíl 3	Zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů	70
3.1	Výhrada vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství.	70
3.2	Po zúžení je třeba společné jmění manželů vypořádat . .	70
3.3	Notářský zápis podmínkou platnosti	72
3.4	Dohoda nechrání před dluhy	72
3.5	Rozsudek o zúžení společného jmění manželů.	72

KAPITOLA 7 Vypořádání společného jmění manželů. 74

Oddíl 1	Zánik společného jmění manželů	74
Oddíl 2	Vypořádání	75
2.1	Zápočty a investice, vnosy	75
2.2	Cena a stav věci.	76
2.3	Úmrtí manžela před vypořádáním.	77
2.4	Dohoda o vypořádání	78
2.5	Kombinace dohody a domněnky.	80
Oddíl 3	Žaloba na vypořádání společného jmění manželů	80
3.1	Soudní poplatek.	82
3.2	Rozsudek soudu.	82

Oddíl 4	Vypořádání leasingu	86
Oddíl 5	Vypořádání členského podílu v bytovém družstvu	87
Oddíl 6	Po třech letech nevyvratitelná právní domněnka	89
Oddíl 7	Daňové následky	91

KAPITOLA 8 Exekuce a společné jmění manželů. 92

Oddíl 1	Manželé a exekuce	92
1.1	K dohodě o zúžení se nepřihlíží	92
1.2	Manžel povinného účastníkem řízení	93
1.3	Rozsudek proti jednomu neohrožuje výlučný majetek druhého	93
1.4	Vylučovací žaloba	94
1.5	Dohoda o vypořádání společného jmění manželů vůči věřitelům neúčinná	95
1.6	Ochrana před exekucí	95

KAPITOLA 9 Podnikání manželů 96

Oddíl 1	Podnikání manželů	96
Oddíl 2	Podnik	96
Oddíl 3	Podnikání	98
Oddíl 4	Obchodní podíl v s. r. o.	100
4.1	Doklady při založení s. r. o.	102
4.2	Převod obchodního podílu.	103
4.3	Relativní neplatnost smlouvy o převodu podílu v s. r. o.	103

KAPITOLA 10 Společný nájem bytu manžely. 105

Oddíl 1	Vznik společného nájmu bytu manžely	105
1.1	Kdy společný nájem nevznikne.	106
1.2	Společný nájem ke dvěma bytům	107
1.3	Společný nájem manželů a společný nájem jiných osob.	109
1.4	Když spolu manželé trvale nežijí	109
Oddíl 2	Zánik společného nájmu bytu manžely	110
2.1	Smrt	110

2.2	Opuštění společné domácnosti	112
2.3	Dohoda rozvedených manželů	113
2.4	Rozsudek soudu	115
Oddíl 3	Právo bydlení do poskytnutí bytové náhrady	117
KAPITOLA 11 Rozchod nesezdaného páru		119
Oddíl 1	Spoluvlastnictví	120
Oddíl 2	Nájem bytu	123
2.1	Přechod nájmu	123
Oddíl 3	Společný nájem	123
3.1	Neshoda společných nájemců	124
Oddíl 4	Družstevní byt	124
Oddíl 5	Dědění	125
Oddíl 6	Úprava poměrů nezletilých dětí	126
Oddíl 7	Vyživovací povinnost otce k neprovdané matce	127
KAPITOLA 12 Zánik registrovaného partnerství		128
Oddíl 1	Registrované partnerství	128
Oddíl 2	Jednání partnerů	129
Oddíl 3	Zánik partnerství	130
Oddíl 4	Právo užívat byt	130
Oddíl 5	Vyživovací povinnost mezi partnery	131
Oddíl 6	Dědění	132
Oddíl 7	Spoluvlastnictví	133
Vzory		135
Příloha		187
Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině		187
Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (výňatek)		217
Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů		222
Věcný rejstřík		247

Seznam vzorů

1. Žaloba na rozvod dle § 24a zákona o rodině
2. Žaloba na rozvod
3. Vyjádření k žalobě na rozvod
4. Dohoda o rozvodu dle § 24a zákona o rodině
5. Návrh na výkon rozhodnutí o úpravě styku s nezletilým
6. Návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti k nezletilému pro dobu do i po rozvodu
7. Návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti k nezl. pro dobu po rozvodu
8. Návrh na změnu výchovy nezletilého
9. Návrh na předběžné opatření
10. Návrh na schválení dohody o střídavé péči o nezletilého
11. Návrh na úpravu styku s nezletilým
12. Návrh na zvýšení výživného pro nezletilého
13. Návrh na zrušení vyživovací povinnosti
14. Návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti k nezletilému, jehož rodiče neuzavřeli manželství
15. Žaloba na výživné zletilého dítěte
16. Žaloba rodiče na výživné
17. Žaloba na výživné manželky
18. Žaloba na výživné rozvedeného manžela
19. Žaloba na příspěvek a úhradu některých nákladů neprovdané matce
20. Žaloba na zrušení vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi
21. Návrh na výkon rozhodnutí pro výživné srážkami ze mzdy
22. Návrh na výkon rozhodnutí pro výživné příkázáním pohledávky
23. Návrh na výkon rozhodnutí prostřednictvím soudního exekutora
24. Návrh na zastavení výkonu rozhodnutí
25. Žaloba na vypořádání společného jmění manželů
26. Prohlášení o opuštění společné domácnosti
27. Dohoda o zrušení společného nájmu bytu

28. Žaloba na zrušení společného nájmu bytu
29. Návrh na výkon rozhodnutí vyklizením bytu se zajištěním náhrady
30. Žaloba na určení užívání bytu
31. Žaloba na zaplacení Kč – bezdůvodného obohacení
32. Žaloba na vydání věci
33. Žaloba na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví
k nemovitostem
34. Žaloba na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví
k movitým věcem
35. Žaloba na vyklizení bytu (domu)
36. Žaloba na vyklizení bytu
37. Návrh na výkon rozhodnutí vyklizením bytu bez náhrady
38. Smlouva o půjčce

Seznam zkratek

Listina	Listina základních práv a svobod
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
tr. zák.	zákon č. 50/2009 Sb., trestní zákoník

Předmluva

Abychom si uvědomili závažnost rozvodu manželství, musíme především pochopit, co to manželství, ať již z hlediska právního, nebo společenského, je a jak tento právní institut ovlivňuje osudy lidí a do osudů lidí zasahuje.

Manželství jako právní a společenská forma soužití muže a ženy provází lidstvo po celé jeho kulturní dějiny. Během tisícileté historie tohoto institutu se jeho forma měnila, práva ženy a muže v tomto svazku byla chápána a chráněna rozdílně. Rozdílně byla rovněž chápána a chráněna jejich vzájemná práva a povinnosti k dětem. Vždy však manželství mělo jeden cíl, a to založit rodinu, vychovat děti a upravit majetkové vztahy mezi mužem a ženou, mezi rodiči a dětmi. Bylo by velmi zajímavé sledovat z hlediska historie vývoj společenské a právní úpravy těchto vztahů, ale to není účelem této publikace.

Náš zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění zákona č. 132/1982 Sb., č. 234/1992 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 72/1995 Sb., zák. č. 91/1998 Sb., zák. č. 360/1999 Sb., zák. č. 301/2000 Sb., zák. č. 109/2002. Sb., zák. č. 320/2002 Sb., zák. č. 321/2002 Sb., zák. č. 315/2004 Sb., zák. č. 383/2005 Sb., zák. č. 112/2006 Sb., zák. č. 115/2006 Sb., zák. č. 134/2006 Sb., zák. č. 227/2006 Sb., zák. č. 342/2006 Sb. a zák. č. 259/2008 Sb., manželství definuje v ustanovení § 1. Toto ustanovení chápe manželství jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je pak založení rodiny a řádná výchova dětí. Zákon v ustanovení § 2 ukládá snoubencům vzájemně se seznámit se svými charakterovými vlastnostmi a se svým zdravotním stavem. Ustanovení § 3 citovaného zákona předpokládá, že muž a žena tento svazek uzavřou svobodně, veřejně a slavnostně, před orgány k tomu oprávněnými.

Pochopitelně uzavření manželství, tedy sňatek, má za následek úpravu majetkových vztahů mezi manžely. Právní úpravu těchto vztahů obsahuje občanský zákoník č. 40/1964, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje vlastnická práva manželů k majetku získanému za trvání manželství, stejně jako k závazkům v této době vzniklým, což je definováno jako „společné jmění manželů“.

Zákon o rodině, jak byl citován shora, v části druhé upravuje vztahy rodičů a dětí, tedy vyživovací povinnost rodičů k dětem, vyživovací povinnost dětí k rodičům a vyživovací povinnost mezi manžely.

Musíme konstatovat – a naše padesátiletá právní praxe nás o tom přesvědčuje –, že v naší společnosti již po řadu desítek let je instituce manželství stále méně oblíbenou, neboť počet uzavřených sňatků klesá. Navíc uzavřené sňatky se nevyznačují, přes snahy vyjádřené zákonem, „trvalostí“, neboť již dlouhodobě je statisticky dokazováno, že na každé druhé uzavřené manželství v naší republice přichází jeden rozvod.

Vzdor těmto objektivním skutečnostem musíme vyjádřit svoji zkušenost získanou právní praxí a opřenou o náš zákon o rodině, že manželství jako forma soužití muže a ženy a jejich dětí má mnoho úskalí a problémů, ale nikdo si zatím nic lepšího nevymyslel. Domníváme se, že důkazem této skutečnosti je i tato publikace, pokud se srovná řešení problematiky výchovy dětí, vzájemné vyživovací povinnosti, vyživovací povinnosti k dětem a dětí k rodičům a v neposlední řadě i úprava vzájemných majetkových vztahů u párů sezdáných a nesezdáných.

Výhodou manželství oproti volnému soužití muže a ženy je skutečnost, že jsou známá a daná pravidla, kterými se tento vztah řídí, která, byť ne vždy dostatečně, brání majetkovým křivdám, chrání práva dětí a slabších, závislých partnerů, ať již je „tato slabost a závislost“ způsobena např. péčí o dítě, nemocí dítěte, nebo i nemocí manželského partnera.

Nicméně stejně starou institucí jako manželství samo je i rozvod manželství.

Historicky byla problematika rozvodu manželství řešena různě a zejména kultura ovlivněná křesťanstvím umožňovaly rozvod manželství jen výjimečně. To se samozřejmě odrazilo i v právním vědomí lidí a dosud často přežívá představa o tom, že existují zákonem definované důvody rozvodu, např. „nepřekonatelný odpor“, což ovšem je úprava, kterou náš zákon již nezná.

Marie Francová, Jana Dvořáková Závodská

KAPITOLA 1

Rozvod manželství

Oddíl 1	Rozvodové řízení
Oddíl 2	Trvalý a hluboký rozvrat manželství
Oddíl 3	Příčiny rozvratu manželství
Oddíl 4	Zamítnutí žaloby o rozvod manželství
Oddíl 5	Rozvod manželství „po dohodě“
Oddíl 6	Předpoklady rozvodu podle § 24a zákona o rodině
Oddíl 7	Jak a kde požádat o rozvod
Oddíl 8	Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu jako předpoklad rozvodu rodičů
Oddíl 9	Styky dítěte s druhým rodičem
Oddíl 10	Změna úpravy poměrů nezletilých dětí

Oddíl 1 Rozvodové řízení

Nutno přiznat, že rozvodové řízení a zejména okolnosti, které mu předcházejí a které ho provázejí, jsou většinou traumatizující a nepříjemné jak pro oba partnery, tak i pro jejich děti. Koneckonců samo rozvodové řízení je důkazem životního neúspěchu alespoň jednoho z manželských partnerů.

Řízení o rozvodu manželství je v našem zákonu o rodině upraveno v ustanoveních § 24 až 29, která se zabývají jak rozvodem, jeho důvody, tak řešením vztahů rodičů k dětem po rozvodu. Náš zákon definuje okolnosti, za kterých je manželství možno rozvést v ustanovení § 24 odst. 1 takto: „Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže manželství je tak trvale a hluboce rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití;“ a bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.

Oddíl 2

Trvalý a hluboký rozvrat manželství

Z uvedených citací tedy vyplývá, že v řízení o rozvod je nutno před soudem prokázat okolnosti potvrzující, že **manželství je trvale a hluboce rozvráceno**, a nelze proto očekávat obnovení manželského soužití, a současně je ovšem **nutno prokázat příčiny tohoto stavu**.

Oddíl 3

Příčiny rozvratu manželství

Příčinami rozvratu manželství je zpravidla porušování manželských povinností, které zákon o rodině v ustanovení § 18 definuje jako povinnost manželů žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí při zachování stejných práv a povinností pro oba manžele. Upozorňuji, že soud má povinnost ještě před zahájením řízení se pokusit o smír účastníků. V praxi to znamená, že soudce vyzve oba manžele, aby zvážili, zda rozvod je jediným možným východiskem současné krize jejich manželství. Vyzve účastníky ke kompromisu nebo ke konzultaci s odborníky, psychology, případně psychiatry atd.

Podle psychologa Jeronýma Klimeše je „... rozvod daleko záluďnější než rakovina; Čekáte, že se tím všechno vyřeší, že už vám může být jen líp – jenže není. Zpočátku se rozvod zdá jako lákavé řešení – jako když přijdete do hospody a na jídelním lístku objevíte guláš za deset korun: To je ono! Sem s ním! Když vám ho donesou, dozvíte se, že si ovšem musíte připlatit dvacet korun za vidličku a další dvacku za nůž. Už je to padesát, ale pořád to ještě vypadá výhodně. Jenže pak ještě platíte za použití židle, stolu, ubrusu ... Nakonec vás ten guláš místo předpokládané desetikoruny vyjde na čtyři stovky. To je záluďnost! Ještě po pěti letech bojujete o majetek, o děti – a říkáte si, tohle kdybych věděl. Jenže vycouvat už nejde.“

Pokud snahu o řešení alespoň jeden z manželů zásadně odmítne, soud zahájí řízení o rozvodu.

Pokud nikdo z manželů nemá zájem na zachování manželství, není důkazní situace složitá, byť může být každý z manželských partnerů přesvědčen, že důvodem tristní situace v jejich manželství je něco jiného. V praxi bývají příčiny manželských rozvratů zdůvodňovány manželskou

nevěrou, finančními neshodami, rozdílnými povahovými vlastnostmi, rozdílnými zájmy, odlišnými výchovnými metodami dětí až po vzájemné fyzické násilí. Je ovšem pravdou, že mezilidské vztahy jsou složité a manželské pak ještě složitější. To, co zničí manželské soužití jednoho páru, nemusí jiným manželským partnerům vadit. Četla jsem jednou v anonymních stránkách internetu vtipné určení skutečné krize manželství: „Myslím, že krize manželství nastává tehdy, je-li vám úzko, kdykoliv vidíte svého muže a čekáte hádku. Pokud se muž nedovede ovládnout a děti se ho bojí. Pokud vám vadí uléhat vedle něj a děsíte se milování s ním.“

Pro rozhodnutí soudu o rozvodu není ani podstatné, pokud se manželé na příčinách rozpadu svých manželských vztahů neshodnou. Je totiž věcí soudu, aby na základě provedených důkazů, ať již výsledkem účastníků, svědků, či listinných důkazů tyto příčiny označil a určil a konstatoval na základě těchto důkazů trvalý a hluboký rozvrat manželství.

Složitější je ovšem situace, pokud si jeden z partnerů rozvod manželství nepřeje, ať již proto, že dosud je k druhému citově vázán nebo hmotně na něj odkázán či chce zachovat dětem úplnou rodinu, anebo z mnoha dalších jiných důvodů. V takových případech rozhodování soudů není lehké a soudní řízení přináší účastníkům nepříjemné zážitky. Nutnost dokazovat, že manželství neplní a není schopno plnit žádnou ze svých funkcí, tj. dokazovat skutečnosti svědčící o tom, že manželé spolu **trvale nežijí, nevedou společnou domácnost, nemají se rádi, nepomáhají si, nejsou schopni společně vychovávat děti**, vede často partnery ke zveřejňování různých intimností ze společného života nebo z intimní sféry druhého manžela. Dodávám, že pojem „**manželé spolu trvale nežijí**“ je vykládán běžně jako trvalé přerušení intimních styků. To je ovšem skutečnost těžko prokazatelná. Stává se, že ten z manželů, který si rozvod nepřeje, trvalé přerušení intimního života popírá ve snaze dosáhnout zamítnutí žaloby o rozvod. Pak nezbyvá druhému manželovi, pokud na rozvodu trvá, než opustit společný byt.

Soud přitom v rozvodovém řízení nezkoumá jen hloubku manželského rozvratu, ale i jeho trvalost, zejména jedná-li se o manželství s dětmi. Soud ze zákona je totiž povinen vždy zjišťovat, zda manželství není přes všechna nedorozumění mezi partnery přece jen schopno plnit alespoň jednu ze svých nejdůležitějších funkcí, totiž společnou péči o nezletilé děti a vytváření vhodného a bezpečného výchovného prostředí. Jestliže se prokáže, že **alespoň některá z funkcí manželství je zachována**, ať již je to společná domácnost, nebo intimní soužití, či zejména shora uvedená společná péče

o děti, soud může dojít k závěru, že rozvrat manželství **není neodčinitelný** a že je naděje na úplné obnovení manželských vztahů. V takovém případě může soud žalobu o rozvod zamítnout, zejména když dojde k závěru, že zachování manželství rodičů bude pro nezletilé děti přínosem.

Pokud tedy nastane mezi manželskými partnery zásadní nesouhlas ve snaze o jeho rozvod, může dojít k frustrujícím zážitkům jak pro ně vzájemně, tak i zejména pro jejich děti. Je tedy na každém, aby si rozvod důkladně rozmyslel, než se rozhodne požádat o rozvod manželství za situace, že jeho manželský partner s tímto řešením není srozuměn, anebo s ním dokonce zásadně nesouhlasí. V takovém případě ovšem je na místě vyhledat odbornou pomoc psychologa nebo psychiatra a rozhodně právníka.

Oddíl 4

Zamítnutí žaloby o rozvod manželství

Soud může žalobu o rozvod zamítnout v těchto případech definovaných:

1. V ustanovení § 24 odst. 2 zákona o rodině: „Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se **zájmem nezletilých dětí daným zvláštními důvody**.“
2. V ustanovení § 24b zákona o rodině: „Návrhu na rozvod manželství, s nímž **nesouhlasí manžel**, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností **převážně nepodílel** a jemuž by byla rozvodem **způsobena zvlášť závažná újma**, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.“

Ovšem tyto důvody k zamítnutí žaloby o rozvod může soud aplikovat s ohledem na ustanovení § 24b zákona o rodině pouze tehdy, pokud manželé spolu **nežijí ve společné domácnosti** po dobu kratší **než tři léta**.

3. S ohledem na ustanovení § 25 zákona o rodině ovšem nelze žádné manželství rozvést, pokud **nenabude právní moci rozhodnutí soudu o úpravě poměrů nezletilých dětí** na dobu po rozvodu, které vydá soud v řízení podle § 176 o. s. ř.
Tolik praví zákon o rodině v platném znění.

Oddíl 5

Rozvod manželství „po dohodě“

Ustanovení § 24a, které přinesla novela zákona o rodině z roku 1998, vneslo do našeho rozvodového řízení závažnou změnu. Tato změna přináší **zjednodušení rozvodového řízení pro ty manželské partnery**, kteří oboustranně došli k závěru, že jejich manželské soužití po všech stránkách je vyhaslé a neschopné plnit své společenské funkce. Předpokladem ovšem je schopnost partnerů zvládnout emoce, které většinou rozvod manželství vyvolává, a uzavřít dohody o zásadních problémech, které rozvod manželství přináší.

Oddíl 6

Předpoklady rozvodu podle § 24a zákona o rodině

Jedná se o zvláštní druh rozvodu, při němž objektivní princip rozvodu je zachován, ale právní úprava předpokládá kvalifikovaný rozvrat manželství při splnění tří podmínek:

1. **manželství** muselo trvat **alespoň rok**,
2. manželé ke dni podání žaloby spolu **nejméně šest měsíců nežijí**,
3. **druhý manžel se** k tomuto rozvodu **připojí**.

Soud sám se tedy v tomto případě zjišťováním hlubokého a trvalého rozvratu manželství a jeho **příčinami** již **nezabývá**. Soud však manželství rozvede pouze tehdy, pokud jsou společně s návrhem na rozvod manželství předloženy:

1. písemná smlouva s úředně ověřenými podpisy obou manželů **o vypořádání jejich společného jmění manželského** a vypořádání všech ostatních vzájemných **majetkových vztahů na dobu po rozvodu**;
2. písemná **smlouva** o vypořádání **práva společného bydlení** na dobu po rozvodu, opatřená ověřenými podpisy účastníků;
3. písemná **dohoda o vyživovací povinnosti** jednoho manžela vůči druhému, pokud tento manžel potřebu výživného má, a to na dobu po rozvodu, s ověřenými podpisy účastníků;
4. pravomocné **rozhodnutí soudu o schválení dohody** o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu.

Zdůrazňuji, že všechny tyto podmínky musí být splněny, tj. např. **souhlas druhého manžela** musí být písemný a podepsaný, i když jej může obsahovat přímo žaloba o rozvod, stejně jako může být soudu odevzdán na zvláštní listině. Dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, stejně jako dohodu o vypořádání práva společného bydlení, **soud neschvaluje**, ale musí mu být v písemné formě s úředně ověřenými podpisy **předloženy**. Dohody musí obsahovat **odkládací podmínku** spočívající v tom, že jejich **účinnost se odkládá** na dobu **po právní moci rozsudku o rozvodu** účastníků. Také o dohodě o výživném platí, že její účinnost se odkládá až po právní moci rozsudku o rozvodu. Pokud by v budoucnosti došlo ke změně poměrů, dohoda nevylučuje možnost žaloby o změnu výživného.

Soud obsah těchto dohod nezkontroluje po právní stránce, a nemá tedy za jejich obsah žádnou odpovědnost. Proto je důležité obsah dohod konzultovat s právníkem, a to i tehdy, pokud byly tyto dohody sepsány právníkem protistrany. Upozorňuji také, že takováto dohoda, pokud vypořádávala vlastnické právo k nemovitostem, musí být po právní moci rozsudku o rozvodu předložena příslušnému katastrálnímu úřadu. S dohodou musí být předložena i ověřená kopie rozsudku o rozvodu manželství. Teprve pak může katastrální úřad poznamenat v katastru nemovitostí na příslušném listu vlastnictví změnu vlastnických vztahů.

Stejně musí být splněna i poslední podmínka, že totiž účastníci musí předložit **rozhodnutí soudu péče o nezletilé**, kterým byla **schválena jejich dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu**. Jestliže se rodiče na úpravě poměrů nezletilých dětí **nedohodli** a soud musel rozhodnout za ně, **nelze se domáhat této formy rozvodu**. Soud může v takovém případě postupovat pouze podle obecného zákonného ustanovení o rozvodu, tedy podle § 24 zákona o rodině.

Podle § 24 zákona o rodině musí soud postupovat, pokud některý z manželů odvolá souhlas k rozvodu nebo se vyskytnou neshody v záležitosti bydlení nebo vyživovací povinnosti k druhému manželskému partnerovi nebo se nedohodnou o výchově a výživě dětí. Soud v těchto případech provede rozvodové řízení podle § 24 zákona o rodině, vyslechne účastníky a provede další důkazy ke zjištění trvalého a hlubokého rozvratu manželství.

Musím upozornit na **důležitou okolnost**. Dohodu o vypořádání společného jmění manželů sepsanou a podepsanou **před právní mocí** rozsudku o rozvodu není možno považovat v tomto případě za platný právní úkon,

neboť řízení nemohlo být provedeno pro nedodržení podmínek podle § 24a zákona o rodině. Pokud totiž je manželství rozvedeno **podle § 24 zákona o rodině**, je možno dohodu o vypořádání společného jmění manželů **uza-
vrýt platně až po právní moci rozsudku o rozvodu manželství**.

Formu rozvodu podle § 24a zákona o rodině je možno jen doporučit, protože je relativně rychlá a řeší celou problematiku komplexně. Tím se zabrání prohlubování vzájemných konfliktů již proto, že nutí účastníky ke smíru a kompromisům. Pokud jsou účastníci schopni tuto formu využít, mohou mít tyto obtížné a stresující záležitosti vyřízeny za několik měsíců. Vyřízení rozvodu, úpravy poměrů nezletilých, záležitostí bytových a majetkových klasickou formou si často vyžádá i řadu let, spousty starostí, nákladů, nemluvě o stresech a zklamáních.

Dodávám, že soudní praxe o průběhu jednání před soudem není zatím zcela jednotná. Některý soud ani netrvá na osobní účasti manželů při jednání a nepokouší se ani o shora uvedené smírčí řízení. Jiný soud naopak na osobní účasti manželů při jednání trvá a vyžaduje od nich ústní konečné stanovisko.

Viz vzor 1

Oddíl 7 Jak a kde požádat o rozvod

Příslušným soudem je podle § 88 písm. a) o. s. ř. **soud, v jehož obvodu měli oba manželé poslední společné bydliště** v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů. Pokud manželé společné bydliště neměli, je příslušným soudem soud, v jehož obvodu má **bydliště druhý manžel, tedy žalovaný**. Není-li takového soudu, je příslušným soudem soud, v jehož obvodu bydlí žalobce.

V žalobě o rozvod je třeba uvést označení soudu, jeho adresu, jména, příjmení, adresy a rodná čísla účastníků řízení, tj. obou manželů.

Žaloba také musí obsahovat údaje a data o místě uzavření sňatku, údaje o jménech a datech narození dětí. V žalobě nesmí chybět sdělení, zda již byl podán návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. Konečně je nutno vyličit průběh manželství, jeho současný stav a důvody, které podle názoru žalobce způsobily jeho rozvrat. Žaloba samozřejmě musí obsahovat i závěrečný návrh.

Žaloba se podává soudu ve dvojím vyhotovení a musí být opatřena kolkem v hodnotě 1000 Kč na úhradu soudního poplatku. K žalobě by měla být připojena **kopie oddacího listu**, případně kopie návrhu na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. Žaloba musí být žalobcem vlastnoručně podepsána.

Tyto náležitosti žaloby o rozvod vyplývají z ustanovení § 42 odst. 4 a ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř. (zákon č. 99/1963 Sb., v platném znění).

Viz vzor 2, 3, 4

Oddíl 8

Řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu jako předpoklad rozvodu rodičů

Novelizace zákona o rodině (zákon č. 91/1998 Sb.) **oddělila řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí od řízení o rozvodu manželství jejich rodičů**. Příslušným k rozhodování je tedy pouze soud péče o nezletilé, který nemusí být soudem, který je příslušný k rozhodování o rozvodu manželství jejich rodičů. Příslušným soudem je totiž soud v místě, ve kterém má dítě se souhlasem rodičů pobyt nebo který určil soud, byť v předběžném rozhodnutí.

Upozorňuji, že vzdálit dítě z místa pobytu, kde se zdržovalo se souhlasem obou rodičů nebo z rozhodnutí soudu, může být považováno za únos, i když tak učinila jeho matka nebo otec, avšak bez souhlasu druhého. Média v poslední době věnovala velkou pozornost případům dětí, které matka provdaná do ciziny, vzhledem k manželské krizi, odvezla do České republiky bez souhlasu otce. Za těchto okolností soudy pak řeší velice obtížný problém, zda se děti mají vrátit zpět, či zda mohou zůstat spolu s matkou v České republice. Soudy musí respektovat Úmluvu o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.) a navíc i zásadu recipacity z hlediska mezinárodního práva a Listiny základních práv a svobod (čl. 32), zejména Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Dne 25. října 1980 byla v Haagu přijata Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Česká republika k této úmluvě přistoupila 28. prosince 1992, vyhlášena byla pod číslem 34/1998 Sb. Tato úmluva, která je v souladu s čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech

a s Úmluvou o právech dítěte, se vztahuje na přemístění dítěte mladšího šestnácti let ze svého obvyklého (tj. dosavadního) bydliště do jiného státu.

Smyslem úmluvy je obnovit původní stav a **vrátit dítě do místa jeho obvyklého bydliště** s tím, že je třeba ukončit řízení do šesti týdnů po podání návrhu a vrácení dítěte má bezprostředně následovat. Odmítnutí vrácení dítěte je možné jen v případech, kdy druhý rodič s přemístěním souhlasí, fakticky by péči o dítě nevykonával, anebo **dítěti hrozí vážné nebezpečí duševní či fyzické újmy nebo jinak nesnesitelné situace (článek 13)**, dále v případě obavy o ohrožení lidských práv a základních svobod (článek 20 – zejména vrácení do států mimo EU). Důkazní břemeno nese v řízení vždy únosce. Po podání návrhu na vrácení dítěte nemohou vnitrostátní orgány rozhodovat o úpravě výchovy a výživy. Jestliže soud v místě obvyklého bydliště dítěte rozhodl o výchově, je tímto rozhodnutím soud rozhodující o vrácení dítěte vázán. Pokud se stát zachová v rozporu s úmluvou, ponese odpovědnost před Evropským soudem pro lidská práva, což však platí jen pro signatáře Evropské úmluvy o lidských právech.

Další úpravu obsahuje **nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti**.

Rozhodování o poměrech nezletilých dětí na dobu po rozvodu, tj. **úprava rodičovské zodpovědnosti**, je pro rodiče rozhodnutím zásadním, často velmi bolestivým, neboť jím soud upravuje jejich práva a povinnosti k dítěti na dobu po rozvodu, **zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho obživu**. Právě v tomto řízení se nejčastěji projevují negativní emoce, následky rozvratu manželství, které ke škodě dětí a jejich budoucnosti ovlivňují stanoviska rodičů. Někdy dochází až k neuvěřitelně tristním situacím. Nahromaděná zloba, komplexy, na jedné straně pramenící z pocitu viny a na druhé straně z pocitu krivdy, často vedou rodiče k tomu, že tato svá traumata přenášejí i na dítě a snaží se tak ovlivnit jeho vztah k druhému rodiči. V životě to zejména znamená bránění ve styku některého rodiče s dětmi, uplácení dítěte různými dárky nebo nákladnými dovolenými, které si druhý rodič nemůže dovolit, atd. Děti to mají opravdu v rozvodových a porozvodových situacích obtížné, neboť až na řídké výjimky, kdy se rodiče dokážou před dětmi ovládat a své spory v jejich přítomnosti neřešit, jsou děti svědky domácích výstupů, hádek a někdy i fyzického násilí. Je potom samozřejmě těžké určit, zda odpor dítěte ke styku s některým z rodičů má původ v těchto skutečnostech, či je způsoben snahou jednoho rodiče dítě

druhému odcizit, a tak se partnerovi „pomstít“. Mnohokrát jsem slyšela výroky „... A dítě neuvidí“ nebo „... Vždyť ona by ty peníze proparádila“.

Nenávistné emoce mezi manželskými partnery při rozvratu manželství tedy mohou těžce poškodit nezletilé děti. Nikoliv ojediněle se projevuje v tomto řízení snaha jednoho či obou rodičů dokázat, že druhý rodič není schopen se o dítě řádně postarat fyzickou péčí ani ho řádně vychovávat. Dokonce i tvrzení, že dítě v péči druhého rodiče utrpí mravní úhony.

Soud péče o nezletilé musí tedy řešit často velmi složité situace a vodítkem jsou ustanovení zákona o rodině, zejména ustanovení § 26 odst. 1 až 4 zákona a dále pak Úmluva o právech dítěte, která je součástí našeho právního řádu jako zákon č. 104/1991 Sb.

Soud svým rozhodnutím upraví práva a povinnosti k dítěti na dobu po rozvodu, zejména určí, **komu bude dítě svěřeno do výchovy, určí výši výživného**, kterým mají rodiče přispívat na výživu dítěte. Je samozřejmě vítané a pro dítě velmi blahodárné, jsou-li rodiče sami schopni se dohodnout o svých právech a povinnostech k dětem. Takováto **dohoda** rodičů, aby nabyla platnosti, však musí být **schválena soudem**. Soud ovšem přezkoumá, zda dohoda rodičů odpovídá zájmům dítěte. Například ujednání rodičů, podle něhož vyživovací povinnost přejímá pouze jeden z nich, je proti dítěti právně neúčinné a soud by takovouto dohodu schválit nemohl. Soud dohodu rodičů schvaluje rozsudkem, proti němuž není možno podat odvolání.

Pokud se **rodiče nejsou schopni dohodnout**, musí **rozhodnout soud**. Soud při svém rozhodování především sleduje, jak ho k tomu zavazuje ustanovení § 26 odst. 4 zákona o rodině, tato hlediska:

1. zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti, vývojové možnosti, a to se zřetelem na životní poměry rodičů,
2. dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, právo rodiče, kterému dítě nebude svěřeno, na pravidelné informace o dítěti,
3. soud přihlíží k citové orientaci a zázemí dítěte, k výchovným schopnostem rodiče a jeho schopnosti se dohodnout s druhým rodičem,
4. soud přihlíží ke stabilitě budoucího výchovného prostředí,
5. k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné,
6. k hmotnému zabezpečení a bytovým poměrům.

Soud při svém rozhodování má na zřeteli zajištění co nejpríznivějších podmínek pro zdárný vývoj dítěte, včetně vytvoření možností utváření a upevňování vzájemných vztahů mezi dítětem a oběma jeho rodiči,

a současně dbá na zachování citových vazeb dítěte k sourozencům, prarodičům atd., neboť tyto citové vazby mohou být pro dítě velmi pozitivní. Dokazování proto soud vede ke zjišťování okolností pro takové rozhodnutí potřebných.

Soud vychází při svém rozhodování, komu z rodičů svěřit dítě do výchovy na dobu po rozvodu, ze shora uvedených hledisek a k jejich zjištění provádí řadu důkazů a šetření, často i znaleckými posudky znalců dětských psychologů či dokonce psychiatrů. Nutno konstatovat, že rozhodování soudů je velmi obtížné právě proto, že je komplikováno vyhocenými vztahy rodičů dětí. Nezainteresovanému pozorovateli je nepochopitelné, že partneři, kteří se vzájemně uznali za vhodné rodiče pro své děti a tyto děti také přivedli na svět, ovlivnění krizí svého manželství, se snaží zničit i vztah svých dětí k matce či otci. Často jsem se přesvědčila, že podobné zážitky poznamenají děti na dlouhou dobu, možná že i doživotně.

Oddíl 9

Styky dítěte s druhým rodičem

Zde je třeba zdůraznit, že **soud sám bez návrhu některého z rodičů neupravuje styky druhého rodiče s dítětem**, tedy toho, kterému děti nebyly svěřeny do výchovy. Dává se takto rodičům možnost, aby se o styku s dětmi dohodli, a to jak o jejich četnosti, tak i o jejich trvání.

Je ovšem možné, aby i o těchto stycích dětí s druhým rodičem soud v tomto řízení rozhodl, ovšem učiní tak k návrhu jednoho z nich. **Rozsah a četnost** setkání dětí s druhým rodičem je pak upraven **co nejpřesněji** již proto, že výrok soudu musí být „**vymahatelný**“. Proto i návrh na úpravu styku dítěte s rodičem, kterému děti svěřeny nebyly, musí být jasný a přesný, musí určovat nezaměnitelným způsobem pravidelné styky s dětmi, styky o svátcích a dovolených atd. V zásadě se soud snaží, aby volný čas dítěte byl rozdělen rovnoměrně mezi oba rodiče.

Pokud rodič, který má nezletilého ve výchově, styk s dítětem druhému rodiči na základě soudního rozsudku neumožňuje, je možné podat návrh na výkon rozhodnutí u příslušného soudu. Před nařízením výkonu rozhodnutí soud písemně nebo ústně do protokolu vyzve toho, kdo odmítá podrobit se soudnímu rozhodnutí nebo neplní soudem schválenou dohodu o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi nebo rozhodnutí o navrácení dítěte, aby se soudnímu rozhodnutí podrobil nebo aby

soudem schválenou dohodu plnil. V této výzvě upozorní též na následky neplnění povinností stanovených v rozhodnutí nebo v dohodě. Zůstane-li výzva bezvýsledná, nařídí soud výkon rozhodnutí, kterým tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu, uloží pokutu. Výkon rozhodnutí uložením pokuty lze nařídít opětovně, jednotlivé pokuty nesmějí přesahovat 50 000 Kč a připadají státu. Soud může též nařídít odnětí dítěte tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navraceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu.

Viz vzor 5

Oddíl 10

Změna úpravy poměrů nezletilých dětí

Úpravu poměrů nezletilých dětí včetně úpravy styků s dětmi je možno **změnit**, pokud se **podstatně změní poměry rodičů nebo dětí**. Nestačí tedy jakákoliv změna poměrů, musí se jednat o změnu podstatnou, což je nezbytné u soudu zdůvodnit. Ke změně výchovných poměrů je však ve smyslu § 26 zákona o rodině vždy potřeba **rozhodnutí soudu**. Soud buď schválí dohodu rodičů, když ji přezkoumá, nebo rozhodne znovu a může připustit i změnu výchovných poměrů, pokud se prokáže, že jsou pro to důvody, které jsou zejména uvedeny v ustanovení § 26 odst. 4 zákona o rodině.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že **bránění oprávněnému rodiči** ve styku s dítětem, pokud je opakované a bezdůvodné, je ve smyslu ustanovení § 27 zákona o rodině „**považováno za změnu poměrů**“, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí.

KAPITOLA 2

Způsoby svěření dítěte do výchovy na dobu po rozvodu

Oddíl 1 Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů

Oddíl 2 Střídavá a společná výchova nezletilého oběma rodiči

Oddíl 1

Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů

Svěření dítěte na dobu po rozvodu do péče jednoho z rodičů je nejčastější formou úpravy výchovných poměrů nezletilých. Vzdor předchozím pesimistickým konstatováním se často rozhodnutí soudu o výchovných poměrech dětí na dobu po rozvodu opírají o vzájemnou dohodu rodičů. Nutno uznat, že mnozí rodiče realisticky zváží své možnosti dané jejich osobními a pracovními podmínkami pro péči a výchovu dětí. Ostatně v mnoha případech plynoucí čas odnese záporné emoce a obnoví se schopnost vzájemné komunikace mezi rodiči.

Oddíl 2

Střídavá a společná výchova nezletilého oběma rodiči

Podle ustanovení § 26 odst. 2 zákona o rodině „... jsou-li oba rodiče způsobilí děti vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby“.

Toto ustanovení je účinné na základě novely zákona o rodině č. 91/1998 Sb. od 1. 8. 1998, avšak již předtím bylo možné se v praxi setkat s výjimečnými rozhodnutími, kdy soud svěřil nezletilého do společné

či střídavé péče obou rodičů, pokud rodiče takovýto postup soudu navrhli.

Zákonodárce předpokládal, že podle praxe v zahraničí bude možné nezletilého svěřit na dobu jednoho měsíce do péče matky a další měsíc do péče otce. Nejčastějším časovým úsekem, po kterém se dítě u každého z rodičů střídá, je však v současnosti doba **jednoho týdne**. Je ale možné, aby se rodiče dohodli i na době kratší či delší, např. v případě malých dětí je doporučeno střídání po třech dnech, aby dítě netrpělo odloučením od druhého rodiče. Výjimečná není doba střídání ani po čtrnácti dnech v případech, kdy se rodičům i dětem zdá doba jednoho týdne příliš krátká. Záleží vždy na konkrétní rodinné situaci. Nejzávažnější otázkou, která se při posuzování vhodnosti střídavé péče vyskytuje, je otázka, zda se musí rodiče na střídavé péči dohodnout nebo ji soud může nařídit bez souhlasu druhé strany.

Tuto otázku řešil **Ústavní soud ČR** svým **nálezem ze dne 27. 1. 2005 sp. zn. I. ÚS 48/04** tak, že „... svěřením dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale **vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti; to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných**. Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z jejich **společné vůle a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat** a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.“ Podle názoru Ústavního soudu není v tomto případě podstatná otázka, proč rodiče nejsou ochotni navzájem spolupracovat a komunikovat, nýbrž to, že jim v daném případě chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilého spolu kooperovat.

Dle nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/2009 je „... zásadně věcí obecného soudu zvážit podmínky svěřením dítěte do výchovy jednoho či druhého rodiče.“

Jakkoliv střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat a spolupracovat (a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), **nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy nesouhlasí**. Je-li pak takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný, resp. **postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci**, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí. Proto podle názoru Ústavního soudu v tomto případě vyvstala podstatná otázka, proč matka není ochotna spolupracovat a komunikovat a proč jí chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilé dcery s otcem na výchově participovat a kooperovat s ním.

Ústavní soud zdůraznil, že **svěření dítěte do výlučné výchovy jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje „boj o dítě“, případně nízké pohnutky jednoho rodiče k trýznění druhého rodiče skrze své vlastní dítě.** Soudy mohou a mají využívat prostředků poskytnutých jim zákonem o rodině [např. ustanovení § 43 odst. 1 písm. a) a § 44], kterými mohou postihovat toho z rodičů, který ať už záměrně, anebo z nedbalosti maří veřejný zájem na řádné výchově a rozvoji osobnosti dítěte (dílčím způsobem vyjádřený např. v ustanovení § 26 odst. 3 zákona o rodině).

Úmluva o právech dítěte, přijatá dne 20. listopadu 1989 v New Yorku, vyhlášená sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 104/1991 Sb. ve svém článku 3 odst. 1 stanoví, že „**Zájem dítěte** musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány“. Orgánům státu je pak určen i čl. 18 odst. 1, který předpokládá, že „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte“.

Taktéž **Listina ve svém čl. 32 odst. 1 ve spojení s odst. 4** stanoví, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, přičemž péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

Ustanovení **§ 26 odst. 4 zákona o rodině ukládá** soudy, aby při rozhodování o svěření dítěte do výchovy rodičů sledoval především **zájem dítěte** s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbal, aby bylo respektováno **právo dítěte na péči obou rodičů** a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud má přihlídnout rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.

Pokud jde o naplnění Úmluvy o právech dítěte, zůstalo citované ustanovení mimo náležitou pozornost soudů. Tím, že se **obecné soudy dostatečných způsobem nezaměřily na dokazování, respektive připustily vliv pouhého tvrzení matky na rozhodnutí ve věci samé**, aniž by jeho důvody jako takové byly podrobeny testu způsobilosti zasáhnout do zájmu dítěte, nemohly soudy ani zjistit, který z rodičů otevírá v zájmu dítěte větší výchovný prostor druhému rodiči (za předpokladu, že oba mají o výchovu zájem a jsou k ní způsobilí). **Zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů**, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady, mimo jiné uznává roli a důležitost druhého rodiče v životě dítěte a je přesvědčen, že i ten druhý je dobrým rodičem. V projednávaném případě obecné soudy nevěnovaly tvrzení matky dostatečnou pozornost a nezjistily důvody, proč matka nezletilá není ochotna s otcem dítěte spolupracovat na společné střídavé výchově, ačkoliv on tuto ochotu deklaroval před soudem nalézacím i odvolacím.

Jestliže soudy opřely svá rozhodnutí o tvrzení, resp. nesouhlas matky, a tento nesouhlas byl ve skutečnosti jedinou překážkou pro výrok o střídavé výchově nezletilé (jako znalcem deklarované optimální variantě, zcela vyhovující zájmu dítěte), pak jej musí i bez návrhu podrobit zkoumání a učinit předmětem dokazování. Nesouhlas matky se střídavou péčí může být relevantní pouze tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobilé intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte. Soud nemusí takové dokazování provádět, je-li nesouhlas rodiče založen jen na zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném důvodu. Jestliže půjde o tento **iracionální či nepřezkoumatelný důvod** anebo bude v řízení prokázáno, že jde o nesouhlas spočívající na důvodu prokazatelně nemajícím negativní vliv na zájem dítěte, nemohou soudy na tomto nesouhlasu vystavět rozhodnutí, kterým návrhu na svěření dítěte do střídavé (společné) péče nevyhoví. Opačný postup je totiž v rozporu se základním právem druhého rodiče na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny a současně zásahem nejen do jeho základního práva vychovávat a pečovat o své dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny, ale i do základního práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle téhož článku Listiny.

V případě střídavé výchovy se rodiče musí domluvit na všech věcech, a to nejen výchovných, ale v neposlední řadě i **praktických**, tj. na aspektech materiální péče, jako je bydlení, úklid, praní, stravování, docházka do školy a zájmových kroužků, na otázkách finančních, tj. kdo z rodičů bude které výdaje hradit, a to nejen pravidelně se opakující

výdaje, ale i letní tábory, školy v přírodě, jazykové pobyty v zahraničí, školní výlety, sportovní akce, sportovní vybavení, platby kroužků atd.

Často mám dojem, že takováto spolupráce je pro rodiče i pro dítě daleko náročnější než kooperace v době manželství.

K otázce střídavé péče **nemají jednotný postoj ani psychologové.** Například PhDr. Tomáš Novák ve svém článku v časopise Právo a rodina č. 7/2006 uvádí, že „... psychologicky je naprosto oprávněné rozhodnutí Ústavního soudu ČR, který v roce 2005 znal, že střídavou výchovu nelze nařídit, respektive vynutit při nesouhlasu jedné z rodičovských stran“. Dále v tomto článku PhDr. Tomáš Novák a brněnská advokátka Mgr. Bohumila Průchová jako spoluautorka kritizují stanovisko psychologa PhDr. Jiřího Pila, který ve svém článku v časopise Právo a rodina č. 4/2006 nesouhlasí s podmínkou souhlasu obou rodičů jako zásadním předpokladem soudního schválení této péče, kdy hovoří o „zmaření ducha i litery zákona“ a že „rodiče, kteří každý sám pro sebe podávají návrh na svěření dítěte do své péče, jsou nepřátelé a nechtějí se o dítě s tím druhým dělit“. Mgr. Průchová a PhDr. Novák ve svém článku dále upozorňují i na odlišné stanovisko soudkyně Ústavního soudu ČR JUDr. Ivany Janů, která využila svého práva na odlišné stanovisko, do kterého napsala, že „... v projednávaném případě obecné soudy nevěnovaly dostatečnou pozornost a nezjistily důvody, proč matka nezletilého není ochotna s otcem dítěte spolupracovat na společné střídavé výchově, ačkoliv on tuto ochotu deklaroval před soudem nalézacím i odvolacím“. Toto odlišné posouzení učinila JUDr. Janů za situace, kdy na základě zpracovaného znaleckého posudku z oboru psychologie považovala za prokázané, že nezletilá je bohatě citově stimulována oběma rodiči, k nimž má hlubokou citovou vazbu, a výchovné přístupy obou rodičů k dceři jsou hodnoceny znalkyní stejně, jakož i schopnost obou rodičů zajistit péči o nezletilou, a že se nejedná o dítě útlého věku, ale o dítě věku školního.

Psycholog PhDr. Tomáš Novák dále v citovaném článku uvedl, že „... to, co někdy připadá dospělým jako velmi problematické, dítě obvykle přijímá poměrně dobře ... Střídavá výchova omezuje pocity ztráty, a tím zvyšuje i sebeúctu dítěte. Při výchově jsou zachovány jak prvky mužského, tak i ženského přístupu, možnost ztotožnění a komunikace s mužským i ženským rodičovským vzorem. Stav ovšem nelze idealizovat. **Bez dobré vůle obou rodičů může nadělat víc škod než užitku**“.

S tímto závěrem jednoznačně souhlasím. **Záleží na konkrétní situaci**, a to nejen na vzájemných vztazích **rodičů k dítěti**, ale i na **vztahu**

rozvedených, rozvádějících se nebo rozcházejících se **rodičů** mezi sebou i na **materiálních podmínkách**, tj. na možnosti blízkého **bydlení**, docházky do **stejně školy**, návštěvách mimoškolních kroužků, dohody rodičů o **financování** potřeb dítěte a v neposlední řadě též na **stanovisku a přání samotného nezletilce**.

Rozhodnutí o střídavé péči není tedy jednoduchou záležitostí a přikláním se k názoru, že pokud rodiče nedokážou spolupracovat na velmi vysoké úrovni, jak k tomu v mnoha případech rozvádějících či rozcházejících se rodičů bývá, není pro dítě vhodným řešením.

Podle psychologa PhDr. Jeronýma Klimeše je model střídavé péče zvláště sporný třeba u dvouletých dětí. „V takových případech bude střídavá péče vyhovovat zejména rodičům. Ani čtyřleté dítě si neumí představit, jak dlouho trvá týden. Nejmenším dětem může připadat, že vždy znovu osiří,“ tvrdí psycholog. Když se k tomu přičtou změny prostředí, mohou být důsledkem různé psychické potíže. Podle psychiatra doc. MUDr. Jaroslava Gebharta, CSc., může v praxi střídavá péče optimálně fungovat teprve v případě, že oba rodiče mají své nové partnery, jejich vzájemné negativní emoce již odezněly a všichni zúčastnění jsou ochotni se na této péči podílet.

V praxi jsem se setkala i se situací velmi hyperaktivního a problematického dítěte, kdy se rodiče dohodli na střídavé péči zejména proto, aby si každý z nich mohl od nezletilého v době, kdy ho nemá u sebe, odpočinout a zařídit si své vlastní záležitosti. Atypická je i situace u **pubertálních dětí**, které se snaží zajistit si u každého z rodičů určité zejména finanční výhody a těží ze situace, že žádný z rodičů nemá za dospívajícího nezletilce odpovědnost a spoléhá se na výchovu druhého rodiče. Ani takováto situace není v zájmu dítěte a v tomto případě je vhodnější svěřit nezletilého do péče jednoho z rodičů, který je ochoten tuto odpovědnost převzít, a druhého rodiče žádat o spolupráci a pravidelně ho informovat.

V některých případech je však střídavá péče pouze **snadným rozhodnutím** pro soud i opatrovníka nezletilého, neboť veškerou odpovědnost svalí na rodiče a nemusí se zabývat úvahami o tom, kterému z rodičů svěřit dítě do výchovy a zejména jakou výši výživného určit druhému rodiči. Takovýto postup samozřejmě není v zájmu nezletilého a odporuje i zákonu o rodině. **Někdy se též jeden z rodičů snaží požadavkem na střídavou péči vydírat druhého rodiče po stránce finanční.**

Při schvalování dohody o střídavé výchově **soud ve většině případů nerozhoduje o výživném**, pokud se na tom rodiče výjimečně nedohodnou.

Zpravidla se tak stává v případě, že jeden z rodičů má podstatně vyšší příjmy než druhý rodič. Podle mého názoru však i toto řešení v podstatě odporuje smyslu střídavé péče, kdy se má jednat o „dohodu o všem“, tedy o dohodu o všech záležitostech týkajících se nezletilého.

Počet použití institutu střídavé péče se v posledních letech zvyšuje. Pro zajímavost uvádím, že v roce 2000 soudy rozhodly ve střídavé péči ve 174 případech. V roce 2005 ve 404 případech a v roce 2007 již v 599 případech.

Společná péče přichází v úvahu pouze v situaci, kdy rodiče **žijí společně v jednom bytě či domě** a hodlají takto i nadále bydlet v blízké budoucnosti. Často se dohoda o společné péči uzavírá v situaci, kdy **nezletilec nabude brzy zletilosti**, tj. dovrší věku osmnácti let, rodiče bydlí dosud společně, neboť nemají vyřešenou bytovou situaci, a považují za zbytečné se o péči a výživné na krátkou dobu do zletilosti dítěte soudit.

KAPITOLA 3

Vyživovací povinnost

- Oddíl 1 Úprava vyživovací povinnosti k dětem
 - Oddíl 2 Podklady pro stanovení výše výživného
 - Oddíl 3 Kde a jakým způsobem podat návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí
 - Oddíl 4 Náležitosti návrhu na úpravu poměrů nezletilých dětí
 - Oddíl 5 Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí
 - Oddíl 6 Vyživovací povinnost dětí k rodičům
 - Oddíl 7 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými
 - Oddíl 8 Vyživovací povinnost mezi manžely
 - Oddíl 9 Zamítnutí návrhu na úpravu vyživovací povinnosti mezi manžely
 - Oddíl 10 Výživné rozvedeného manžela
 - Oddíl 11 Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce
 - Oddíl 12 Kde a jakým způsobem podat žalobu na určení vyživovací povinnosti k osobám zletilým
 - Oddíl 13 Vymáhání soudem přiznaného výživného
 - Oddíl 14 Služby soudního exekutora, exekutorského úřadu
 - Oddíl 15 Pomoc advokáta
-

Oddíl 1

Úprava vyživovací povinnosti k dětem

Platit výživné soud zaváže samozřejmě toho z rodičů, kterému dítě nebylo svěřeno do výchovy. Výši **výživného** soud stanoví poté, kdy zjistí výši příjmů rodičů, kteří jsou povinni soudu své veškeré příjmy prokázat a předložit potřebné doklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů.

Soud je vázán povinnostmi zjišťovat výši příjmů rodičů a tato povinnost soudu je zdůrazňována řadou nálezů Ústavního soudu.

Oddíl 2

Podklady pro stanovení výše výživného

V nálezu Ústavního soudu III. ÚS 511/05 je publikováno, že podle ustanovení § 85 odst. 2, 3 zákona o rodině oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů, dítě má **právo se podílet na životní úrovni svých rodičů**. Při určení rozsahu vyživovací povinnosti přihlíží soud k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje. Při posouzení majetkových poměrů rodičů je přitom vždy nutné přihlídnout nejen k **fakticky dosahovaným příjmům rodiče**, ale i k celkové hodnotě jeho movitého a nemovitého majetku a způsobu života, resp. k **životní úrovni**. Při rozhodování soudu podle § 96 odst. 1 zákona o rodině je soud povinen obstarat a posoudit všechny relevantní podklady pro správné určení výše výživného.

Otázka posouzení návrhu na určení výživného pro nezletilé děti je věcí volné úvahy soudu odvislé od posouzení možností a schopností osoby k výživě povinné a odůvodněných potřeb osoby oprávněné. Jedná se o úpravu zakotvenou v ustanoveních § 85 a 96 odst. 1 zákona o rodině.

Tyto povinnosti soudu jsou zdůrazněny i nálezem Ústavního soudu I. ÚS 299/06, stejně jako nálezem Ústavního soudu IV. ÚS 257/05, ve kterých Ústavní soud konstatuje, že ústavněprávní základ ochrany rodiny a rodičovství je obsažen v čl. 32 Listiny základních práv a svobod, konkrétně pak čl. 32 odst. 4 Listiny, a garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Systematické zařazení tohoto práva do kategorie práv hospodářských a sociálních se pak nutně musí odrazit v interpretaci tohoto práva, a to nikoliv jako práva rodičů a dítěte na to, aby státní moc nezasahovala do rodinné péče, nýbrž naopak i tak, aby takové péči státní moc poskytovala specifickou ochranu. Péče a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních (citových), psychosociálních, kulturních a dalších podmínek pro to, aby dítě mohlo v přirozeném rodinném prostředí rozvíjet všechny své osobní schopnosti a možnosti, které ve výsledku povedou k odpovídající socializaci dítěte. Jinak řečeno, je právem dítěte i rodiče pečujícího o dítě, aby stát této péči poskytoval zvláštní ochranu. Pokud jde o materiální podmínky výchovy dítěte, realizují se prostřednictvím vyživovací povinnosti rodičů k dětem, jež je uložena zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, tedy zákonem, který upravuje podrobnosti této ochrany a na který v tomto smyslu odkazuje čl. 32 odst.

6 Listiny. Vyživovací povinnost, na kterou mají děti právo, se vztahuje zásadně na oba rodiče, přičemž stanovení jejího rozsahu je věcí kritérií vyplývajících z konkrétních ustanovení zákona o rodině (schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů). Jinak řečeno, stát je povinen na základě čl. 32 odst. 4 Listiny poskytnout ochranu tomuto právu dětí tak, že stanoví povinnost tomu z rodičů, který o děti bezprostředně nepečuje, aby nesl náklady stanovené soudem na jeho výživu.

Ostatně Ústavní soud vyjadřuje tyto názory na závažnost problematiky výživného k nezletilým dětem a jeho výše i v judikátu Ústavního soudu publikovaném pod č. IV. ÚS 244/03 anebo v judikátu publikovaném pod č. III. ÚS 606/04, to vše v databázi rozhodnutí Ústavního soudu.

Připouštím, že v mnoha případech přes tato přísná stanoviska soudů **je pro soud obtížné**, a tedy i pro oprávněného, **zjistit skutečný rozsah příjmu povinného rodiče**. Soud si může vyžádat spolupráci i finančního úřadu nebo uložit povinnému předložit veškeré doklady o jeho příjmech, ať již je to peněžní deník podnikatele, jeho daňová přiznání, doklady o příjmech plynoucích z nemovitostí, sdělit soudu údaje o finančních prostředcích uložených u různých peněžních ústavů. Soud se ostatně sám může obrátit na banky a vyžádat si sdělení o finančních poměrech povinného rodiče.

Přesto se často stane, že soudu se nepodaří zjistit dostatečné podklady pro určení výše výživného. Proto zákon dává soudu **možnost v případech nutnosti vycházet z fikce, že průměrný měsíční příjem povinného rodiče činí 12,7násobek životního minima jednotlivce** podle zvláštního právního předpisu (§ 2 zákona č. 110/2006, o životním a existenčním minimu).

Oddíl 3

Kde a jakým způsobem podat návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí

Především je nutno upozornit, že k projednání všech záležitostí týkajících se poměrů nezletilých dětí je vždy příslušný **soud péče o nezletilé**. Příslušnost tohoto soudu vyplývá z ustanovení § 88 písm. c) o. s. ř., a je tedy dána bydlištěm dítěte, vyplývajícím buď z dohody rodičů, nebo z rozhodnutí soudu.

Oddíl 4

Náležitosti návrhu na úpravu poměrů nezletilých dětí

Návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu podává ten z rodičů, který se domáhá rozvodu manželství. V návrhu je třeba opět uvést název a adresu soudu, jména, příjmení, rodná čísla a adresy obou rodičů, jména, příjmení, adresy a rodná čísla nezletilých dětí. Je třeba vyličit skutkový vztah a sdělit, zda již byla žaloba o rozvod podána a u kterého soudu. Podání musí obsahovat návrh způsobu úpravy poměrů nezletilých dětí po rozvodu. Návrh sám se podává soudu ve **třech vyhotoveních**, neboť účastníkem řízení bude i **ustanovený opatrovník zájmu nezletilých dětí, tedy orgán sociálně-právní ochrany dětí**. Návrh na toto řízení se nezaplatňuje. Je rozumné připojit k návrhu kopii rodných listů dětí, kopii oddacího listu rodičů a kopii návrhu na rozvod. Z praktických důvodů, zejména s ohledem na velkou pracovní zaneprázdněnost soudu a z toho vyplývající dlouhé lhůty mezi jednáními, je na místě, aby oba návrhy, tj. žaloba o rozvod i návrh na úpravu poměrů dětí po rozvodu, byly podávány současně nebo vzápětí. Rozhodnutí v obou záležitostech se totiž vzájemně podmiňují.

Tento soud péče o nezletilé je soudem příslušným pro projednání všech návrhů týkajících se dítěte až do jeho zletilosti. Projednává tedy všechny změny ve výchovných poměrech dítěte, záležitosti týkající se výživného, styku s rodiči a nezletilým, případně uděluje souhlasy k prodeji majetku nezletilého nebo k rozhodnutí ve věcech dědických týkajících se zájmů nezletilých, uděluje i souhlas k přijetí daru nezletilcem.

Když dítě změní bydliště, je spis soudem postoupen soudu, který je příslušným soudem podle nového bydliště. Soud tedy při svém rozhodování má tak k dispozici vždy všechny údaje a stanoviska rodičů od samého počátku vedení spisu.

Viz vzor 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14

Oddíl 5

Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí

Až doposud jsme se zabývali problematikou úpravy poměrů nezletilých dětí, jejíž vyřešení je podmínkou rozvodu rodičů. Nutno však konstatovat, že zákonná úprava těchto vztahů včetně úpravy vyživovací povinnosti se vztahuje i na úpravu těchto vztahů u dětí narozených nesezdaným párům nebo na případy dětí, jejichž rodiče sice ještě nejsou rozvedeni, ale jejich manželství neplní všechny funkce tak, jak to předpokládá zákon. Ostatně zákon pamatuje i na práva dětí zletilých, ale dosud neschopných se samy živit. Tato problematika je řešena v části III. zákona o rodině v platném znění, a to v jeho hlavě I. ustanovení § 85 až 86 citovaného zákona.

Tato zákonná ustanovení formují tyto zásady:

1. Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá až do doby, dokud děti nejsou schopny se samy živit.
2. Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.
3. Při určení rozsahu vyživovací povinnosti rodičů se přihlíží k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje. Žijí-li rodiče spolu, přihlédne se i k péči rodičů o společnou domácnost.

Pro realizaci těchto zásad v praxi považují za **důležité upozornit na tyto skutečnosti:**

1. Výživné pro nezletilé děti, případně zvýšení nebo snížení tohoto výživného, je možno uplatnit před soudem za období tří let zpětně. U osob zletilých je možno požadovat výživné pouze ode dne podání návrhu k soudu.
2. Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá až do doby, dokud se děti nejsou schopny samy živit. Není tedy zákonem stanovena žádná hranice. Soud ovšem zkoumá zejména u zletilých dětí a ostatních zletilých osob, zda přiznání výživného by nebylo v rozporu „s dobrými mravy“. Zkoumá tedy, zda dítě například řádně studuje nebo se jinak připravuje na své povolání či zda dítě má tak závažné zdravotní potíže, že se nemůže samo živit. Odvolávám se v tomto případě přímo na rozhodnutí Ústavního soudu č. III. ÚS 606/04: „Rozpor s dobrými mravy jako důvod nepřiznání výživného dle § 96 odst. 2 zákona o rodině je spjat s jednáním osoby, která se přiznání výživného domáhá, a nikoliv

s jednáním osob jiných, ať již povinných, tj. těch, vůči kterým směřuje nárok na plnění vyživovací povinnosti, anebo osob třetích.“

3. **Započtení vzájemných pohledávek proti pohledávkám na výživném nezletilých dětí není přípustné.** Na výživném zletilých dětí započtení pohledávek je možné, ovšem pouze dohodou, tj. se souhlasem oprávněného.
4. Soud při rozhodování o výši výživného k dětem **zkoumá nejen majetkové poměry rodičů, ale i potřeby dětí**, ať již s ohledem na jejich zdravotní stav, nebo na jejich vzdělání, nebo sportovní či kulturní zájmy. Proto je soudu třeba předložit doklady o zdravotním stavu dítěte, např. náklady spojené s nákupem brýlí, zubařských rovnátek, dietou, případnou lázeňskou péčí, ortopedickými pomůckami atd. Stejně tak soud vyžaduje a zvažuje doklady o nákladech na úhradu jazykového vzdělání dítěte, jeho sportovního vyžití, např. náklady spojené s lyžařskými kurzy, školou v přírodě, zájmovými kroužky, členstvím ve sportovních klubech atd.

Přes tyto podklady pro rozhodování o výši výživného v praxi soudů docházelo a dochází k rozdílnému určování výše výživného ve skutkově podobných případech. Často se při posuzování výše výživného liší stanoviska jednotlivých senátů stejného krajského soudu nebo soudců okresního soudu.

Proto vláda ČR svým usnesením č. 1451 ze dne 19. 11. 2008 schválila „Soubor prorodinných opatření – prorodinný balíček“, kterým mimo jiné byla uložena Ministerstvu spravedlnosti ČR povinnost přijmout přesná pravidla pro rozhodování soudů o stanovení výživného pro nezletilé děti. Ministerstvo spravedlnosti ČR za pomoci řady expertů vypracovalo „Materiál pro sjednocení rozhodovací praxe soudu v otázkách výživného na děti“.

V tomto „Materiálu“ Ministerstvo spravedlnosti ČR s odvoláním na právní úpravu této problematiky v Německu a Rakousku doporučuje poskytnout soudům pomocný materiál, a to tabulky pro určování výše výživného. Při sestavování této doporučené tabulky se zpracovatelé „Materiálu“ opírali o statistické údaje o výdajích na spotřebu dětí a statistické údaje o rodinných účtech v letech 2003 a 2008. Ministryně spravedlnosti Daniela Kovářová 18. 5. 2010 na tiskovém brífinku představila finální verzi doporučující tabulky pro stanovení výše výživného:

	Věk dítěte	Procentuální rozmezí
1.	0–5 let	11–15 %
2.	6–9 let	13–17 %
3.	10–14 let	15–19 %
4.	15–17 let	16–22 %
5.	18 a více let	19–25 %

Tato tabulka byla zaslána soudům. Doporučující tabulka má orientační charakter, konečné rozhodnutí bude vždy v rukou soudce, který především zohlední prospěch dítěte.

Tabulka tedy určuje procentuální rozmezí výše výživného v závislosti na věku dítěte a poskytuje soudci i možnost zohlednit skutkové okolnosti řešeného případu, tj. na straně povinného jeho možnosti, schopnosti a majetkové poměry, životní úroveň rodičů a odůvodněné potřeby oprávněného dítěte. Tato tabulka by měla být pro rozhodování soudu pouze vodítkem, dle kterého by soudce podle věku dítěte vybral příslušné rozmezí procentuálních dílů. Konečný procentuální díl z příjmů povinného pak soud určí v rámci tohoto rozmezí podle zjištěných a prokázaných okolností důležitých jak na straně povinného rodiče, tak i na straně oprávněného dítěte. Těmito důležitými okolnostmi se rozumí, ostatně ve shodě se zákonem, životní úroveň rodičů, nadstandardní potřeby dítěte, další vyživovací povinnosti povinného rodiče a jeho zvláštní potřeby, rovněž jako existence manžela či manželky bez vlastních příjmů, nebo naopak vlastní příjem oprávněného dítěte.

5. Pokud rodič povinný placením výživného má nebo hodlá strávit delší dobu v cizině, je možné požadovat, aby mu soud uložil složit **peněžní částku pro výživné splatné v budoucnosti**. Soud pak učiní opatření zaručující pravidelnou výplatu výživného z tohoto depozita.
6. Změní-li se poměry rodičů, ze kterých soud vycházel při stanovení vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti, může **soud i bez návrhu (§ 153 o. s. ř.) změnit předchozí rozhodnutí o výživném**, a to, jak již bylo řečeno, **i zpětně. Spotřebované výživné se však nevrací**. U zletilých dětí a v ostatních případech soud může k návrhu účastníků změnit svůj výrok o výživném, buď je zvýšit, nebo snížit, ale vždy pouze ode dne podání návrhu a na návrh účastníků.
7. Neplnění vyživovací povinnosti je trestným činem, na který pamatuje ustanovení § 196 trestního zákoníku. Za pachatele tohoto trestného

činu se považuje ten, kdo byt' i z nedbalosti neplní svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než 4 měsíce, anebo ten, kdo se této povinnosti úmyslně vyhýbá. Na neplatiče výživného, který neplatí výživné vůbec po dobu delší 4 měsíců, je tedy možno podat trestní oznámení buď orgánu policie, nebo státnímu zastupitelství místně příslušnému.

Od 1. 1. 2010 je totiž podle nového trestního zákoníku neplatiče výživného možné nově odsoudit ze zákona již po čtyřech měsících neplacení výživného (místo dříve nejméně po šesti měsících), přičemž pachatel-neplatič hrozí v případě recidivy trest až pět let vězení.

Trestní zákoník obsahuje v tomto případě důležité ustanovení „o účinné lítosti“. Následek této účinné lítosti spočívá v zániku trestnosti tohoto jednání, pokud pachatel uhradí dluh na výživné dříve, než soud začal vyhlašovat odsuzující rozsudek. To platí ovšem pouze v případě, že jednání pachatele nemělo za následek trvale nepříznivé následky.

8. Rozsudek, kterým je uloženo plnění výživného, je ze zákona (ustanovení § 162 odst. 1 o. s. ř.) předběžně vykonatelný, tzn. že je přípustný návrh na výkon rozhodnutí bez ohledu na probíhající odvolací řízení, pokud marně uplynula lhůta plnění tímto rozsudkem stanovená.

Viz vzor 15

Oddíl 6

Wyživovací povinnost dětí k rodičům

Již v citované třetí části zákona o rodině hlava I. ustanovení § 87 je upravena vyživovací povinnost dětí k rodičům.

Zákon stanoví pro uplatnění této povinnosti tyto podmínky:

1. Rodiče vzhledem ke svým poměrům zdravotním, majetkovým atd. tuto pomoc potřebují, neboť nejsou schopni si zajistit „slušnou obživu“.
2. Povinné děti jsou schopny se samy živit.
3. Děti takto potřebných rodičů jsou povinny plnit tuto vyživovací povinnost **takovým dílem, jaký odpovídá poměru schopností každého dítěte**, jeho možnostmi a majetkovými poměry ke schopnostem a možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí.

Zkušenosti z mé praxe o úpravě této vyživovací povinnosti jsou velmi chabé díky invalidním a starobním důchodům, které v podstatě až dosud nároky starých osob „na slušnou obživu“ kryly. Je ovšem otázka, zda v budoucnosti se tato situace nezmění.

V každém případě je nutno upozornit, že návrh na úpravu vyživovací povinnosti musí směřovat vůči všem dětem oprávněného rodiče.

Viz vzor 16

Oddíl 7

Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

Další vyživovací povinnost, a to vyživovací povinnost mezi předky a potomky, je upravena v části třetí zákona o rodině, a to v hlavě II. ustanoveními § 88 až 90.

Zásady stanovené zákonem jsou v tomto případě tyto:

1. Oprávnění mohou uplatnit vyživovací povinnost před soudem jen, pokud to nutně potřebují.
2. Vzájemnou vyživovací povinností jsou zákonem vázáni předci a potomci, v praxi tedy kromě rodičů a dětí prarodiče a vnuci, případně praprarodiče a pravnuci.
3. Vyživovací povinnost předků nastupuje teprve poté, když přímí potomci nemohou své vyživovací povinnosti dostát. Vzdálenější příbuzní tedy mají vyživovací povinnost pouze tehdy, nemohou-li plnit příbuzní bližší.

V praxi se jedná převážně o úpravu vyživovací povinnosti prarodičů k vnukům. Zde ovšem je nutno brát v úvahu možnosti všech prarodičů onoho oprávněného vnuka a dokazovat nutnou potřebu oprávněného a nemožnost splnění vyživovací povinnosti rodiče.

Oddíl 8

Vyživovací povinnost mezi manžely

Úprava vyživovací povinnosti mezi manžely za trvání manželství a po rozvodu manželství společně s institutem společného jmění manželského

představuje zásadní rozdíl mezi právní úpravou vztahů manželů a vzájemnými vztahy nesezdaných párů.

Soužití nesezdaných párů, byť by bylo i dlouhodobé, a provázeno narozením společných dětí totiž nezakládá mezi těmito partnery vzájemnou vyživovací povinnost. Možná že právě tyto právní instituty jsou jednou z příčin klesajícího počtu uzavřených sňatků. Partneri mají již předem strach z právních následků neúspěchu svého manželství.

Přesto se domnívám, že vyživovací povinnost mezi manžely tak, jak ji upravuje náš zákon o rodině, je institutem spravedlivým, v civilizovaném světě obvyklým a společensky prospěšným.

Vyživovací povinnost mezi manžely se opírá o zásady formulované v ustanovení § 18 a 19 zákona o rodině, totiž o zásadu stejných práv a povinností pro ženu a muže a dále o povinnost obou manželů pečovat podle svých schopností a možností a majetkových poměrů o zabezpečení rodiny. Zákon v ustanovení § 19 odst. 2 výslovně konstatuje, že poskytování peněžních a jiných prostředků na náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti.

Zákonná úprava vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely a její **rozsah je upravený v ustanovení § 91 zákona o rodině**, v platném znění, a je dána těmito zásadami:

1. Předpokladem úpravy vyživovací povinnosti jednoho manžela k druhému je **trvání manželství**.
2. Manželé mají **vzájemnou** vyživovací povinnost.
3. Co do rozsahu této vyživovací povinnosti se vychází **ze zásady, že hmotná a kulturní úroveň obou manželů má být zásadně stejná**.
4. Neplní-li jeden z manželů tuto povinnost, soud určí na návrh některého z manželů její rozsah, přičemž přihlédne k péči o společnou domácnost.

Za normálních okolností ve většině manželství nevzniká potřeba domáhat se plnění vzájemné vyživovací povinnosti před soudem. Tato potřeba vzniká tam, kde zřejmě manželské vztahy jsou narušeny, ale manželství dosud nezaniklo.

Dokazování okolností důležitých pro přisouzení nároku musí být tedy vedeno ke zjištění zejména majetkových poměrů obou manželů, všech jejich příjmů, včetně příjmů plynoucích z jiných zdrojů než z výkonu povolání nebo zaměstnání a současně i k výši jejich účasti na společné domácnosti, k péči o děti atd.

Oddíl 9

Zamítnutí návrhu na úpravu vyživovací povinnosti mezi manžely

Protože ve většině případů uplatňování vyživovací povinnosti jednoho manžela k druhému jde o vážně narušené manželství, je třeba řešit problém, zda je možno takový návrh na úpravu vyživovací povinnosti při splnění všech shora zmíněných hledisek zamítnout. Při určování výživného např. mohou vzniknout pochybnosti o tom, zda a do jaké míry je plnění vyživovací povinnosti podmíněno plněním ostatních manželských povinností tak, jak jsou formulovány v již dříve citovaném ustanovení § 18 zákona o rodině, v platném znění. Komentář k zákonu o rodině (autorský kolektiv vedený JUDr. Jaroslavem Radimským a doc. JUDr. Sentou Radvanovou, vyd. v roce 1989) vyslovuje názor, že v zásadě nelze mít za to, že neplnění některé z povinností uvedených v ustanovení § 18 jedním z manželů může být pro druhého manžela důvodem k neplnění vyživovací povinnosti. Například zda neporozumění v intimním soužití nebo odmítání intimních styků může být důvodem k odmítání finančních příspěvků na výživu.

Při posuzování této problematiky, a dochází k tomu v praxi často, záleží na okolnostech, které je vždy třeba zvážit z hlediska ustanovení § 3 obč. zák., podle něhož výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Ostatně i ustanovení § 104 zákona o rodině zdůrazňuje, že výživné nelze přiznat, jestliže by to **bylo v rozporu s dobrými mravy**.

Z těchto úvah tedy vyplývá, že zamítnout jinak důvodný návrh na úpravu vyživovací povinnosti manžela za trvání manželství lze jen tehdy, pokud by přiznání výživného bylo v rozporu s dobrými mravy. Například by se mohlo jednat o případ opuštění společné domácnosti s milencem nebo milenkou atd.

Vyživovací povinnost jednoho manžela k druhému, upravená v § 91 citovaného zákona, předchází vyživovací povinnosti dětí oprávněného manžela. Ještě považuji za vhodné upozornit, že návrhu na úpravu vyživovací povinnosti jednoho manžela k druhému za trvání manželství nelze odporovat odkazem na to, že návrhvatel má k dispozici větší částku ze společných úspor. Společné jmění manželů a vyživovací povinnost jsou dva rozdílné právní instituty. Smyslem výživného je vyrovnání životní úrovně manželských partnerů. Dovoluji si odkázat na judikát staršího

data Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky č. 125/75, podle něhož „dispozice určitou přiměřenou částkou peněz ze společných prostředků nevylučuje uplatnění nároku na výživné, byť manžel by si pro nejbližší budoucnost mohl přilepšit k vyrovnání životní úrovně s druhým manželem“.

Při rozhodování o výši výživného ostatně soud vychází ze zjištění výše příjmu ke dni svého rozhodnutí. Nemůže tedy brát zřetel na změny, které ještě nenastaly, byť jsou v budoucnosti jakkoliv pravděpodobné. Na změny důležité pro stanovení výše výživného je tedy nutno reagovat, až když reálně nastanou, a to návrhem na zvýšení nebo naopak snížení vyživovací povinnosti.

Dodávám, že právo na výživné manžela zaniká dnem právní moci rozsudku o rozvodu.

Viz vzor 17

Oddíl 10 Výživné rozvedeného manžela

V části třetí hlavě IV. ustanovení § 92 až 94 zákona o rodině je upraveno právo rozvedeného manžela na výživné od bývalého manžela. **Podmínky pro úspěšné uplatnění tohoto nároku jsou:**

1. Neschopnost rozvedeného manžela se sám živit.
2. Povinnost bývalého manžela přispívat potřebnému bývalému partnerovi na přiměřenou obživu podle svých schopností a majetkových poměrů.
3. Tato vyživovací povinnost bývalého partnera není časově omezena a předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.
4. Je možno, aby bývalí partneři uzavřeli písemnou dohodu o poskytnutí jednorázové částky, kterou by nárok na přiměřenou výživu byl vyrovnán jednou provždy. Právně nárok na výživné z tohoto titulu zaniká okamžikem, kdy dohodnutá částka bude vyplacena oprávněnému.
5. Nárok na toto výživné zaniká, pokud oprávněný uzavře nový sňatek, a samozřejmě smrtí povinného.

Nutno konstatovat, že změna zákona o rodině, kterou přinesl zákon č. 91/1998 Sb., účinný ke dni 1. 8. 1998, se dotkla právě ustanovení

o vyživovací povinnosti rozvedeného manžela. Předchozí úprava opravňovala bývalého manžela pouze k příspěvku na „nutnou obživu“, což často vedlo k výkladu, že jde pouze o příspěvek na stravování. Ještě před novelizací zákona o rodině citovaným zákonem byl pojem nutné obživy několika judikáty (např. R 21/78 Sb. soudních rozhodnutí) vykládán tak, že se jedná nejen o příspěvek na stravování, ale i na další nezbytné životní potřeby.

Pojem „**přiměřená obživa**“, který přinesla citovaná novela zákona o rodině, již v tomto nepřipouští pochybnosti. Přiměřenou obživou rozumíme nejen nezbytné náklady na stravování, ale též na uspokojování dalších nezbytných potřeb rozvedeného manžela, vyplývající z jeho věku, zdravotního stavu a způsobu života.

Vyživovací povinnost k rozvedenému manželu **není časově omezena**, ale uplatnit ji v rozsahu nyní platného zákona lze pouze v případě, že manželství oprávněného bylo rozvedeno po účinnosti této novely, tedy po 1. 8. 1998 (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu 14 Co 523/98 ze dne 15. 12. 1998).

Je ovšem samozřejmé, a vyplývá to i ze znění zákona, že výše příspěvků na tuto přiměřenou obživu je korigována schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry bývalého manžela. Dokazování je tedy třeba zaměřit na dokazování rozsahu přiměřené potřeby oprávněného a na důkazy o majetkových poměrech povinného manžela. Znovu ovšem poukazují na možnost zamítnutí tohoto návrhu, pokud by vyhovění návrhu odporovalo dobrým mravům (§ 96 odst. 2 zákona o rodině).

Zvláštní variantu výživného rozvedeného manžela upravuje ustanovení § 93 zákona o rodině. Toto ustanovení upravuje vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi, který se porušením manželských povinností na rozvratu manželství převážně nepodílel a kterému rozvodem byla způsobena závažná újma. V takovém případě může být výše vyživovací povinnosti druhého manžela stanovena až do výše vyživovací povinnosti manžela za trvání manželství, tedy až do výše stejné životní úrovně. Na takto vysoké výživné má ovšem rozvedený manžel právo pouze po dobu tří let od právní moci rozsudku o rozvodu jejich manželství. Po uplynutí této lhůty má i takový manžel právo na příspěvek na přiměřenou obživu, pokud jsou pro to splněny podmínky.

S uplatněním nároku na výživné podle § 93 zákona o rodině je ovšem nutno počítat již v rozvodovém řízení samotném tak, aby i ze soudního spisu o rozvodu a z rozsudku soudu o rozvodu manželství bylo zřejmé, kdo převážně způsobil rozvrat manželství a čím a jakou újmu utrpěl druhý

partner. Pokud by rozvod měl proběhnout podle § 24a zákona o rodině „po dohodě“, je třeba na výživné oprávněného manžela ve výši, kterou upravuje ustanovení § 93 zákona o rodině, pamatovat již při jednání o rozvodu a uzavřít dohodu o výživném oprávněného manžela ještě před rozvodem. Takováto dohoda pak je součástí dokladů, které je třeba předložit soudu v řízení o rozvod, vedeném podle § 24a zákona o rodině.

Nutno konstatovat, že důvody k uplatnění tohoto institutu jsou nyní časté vzhledem k trendu zejména stárnoucích a dobře situovaných mužů posilovat své sebevědomí sňatky s partnerkami o desítky let mladšími. Takovým sňatkům ovšem předchází rozvod jejich dosavadních manželství často obdařených několika dětmi. Manželské partnerky se v těchto případech ocitají v ekonomicky obtížné situaci, neboť péče o děti a domácnost s ohledem na společenskou angažovanost partnera spočívala převážně na nich, což ovšem záporně ovlivňovalo možnosti jejich vlastní kariéry, která by je hmotně zabezpečila. Navíc jsou často ve věku, který jim již zásadně omezuje možnosti jejich samostatné výdělečné činnosti. Stejně jsou ovšem na tom i ti rozvedení partneři, kteří jsou sice ještě mladí, ale péče o malé nebo nemocné děti a domácnost jim zabránila ve vybudování ekonomického a společenského zázemí. Proto jsou tyto případy poměrně časté a z hlediska dokazování obtížné. Z těchto důvodů rádím, aby v těchto případech se oprávnění obrátili od samého počátku na odborníky a využili služeb advokáta, který se touto problematikou profesně zabývá.

Viz vzor 18

Oddíl 11

Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce

Několikrát jsem na předchozích stránkách upozornila, že nemanželské páry – druh a družka, jak se také tyto partneři nazývají, nemají k sobě navzájem vyživovací povinnost, a to ani během svého vztahu, ani po jeho zániku. Existuje jediná výjimka, a to právě příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matky tak, jak na to pamatuje ustanovení § 95 hlavy V. třetí části zákona o rodině, v platném znění.

K uplatnění tohoto nároku, tedy příspěvku na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce, zákon stanoví **tyto podmínky**:

1. **Otec dítěte**, za kterého matka **není provdána**, je povinen jí přiměřeně přispívat na úhradu výživy **po dobu dvou let**, jakož i na náhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím.

Takovýto příspěvek by měl tedy zohledňovat vyšší náklady na obživu těhotné nebo kojící ženy, např. na větší spotřebu ovoce, zeleniny, biopotravin, na její ošacení, těhotenské šaty, kabáty, zvláštní prádlo, nákup kočárku a postýlky pro dítě a dalšího základního vybavení pro dítě, které je třeba pořídit předem.

2. K zajištění úhrady těchto nákladů, jakož i k zajištění výživy po dobu, po níž by zaměstnankyni náležela podle zvláštního předpisu mateřská dovolená (§ 157 odst. 1 a § 158 zákoníku práce), může soud na návrh těhotné ženy uložit tomu, jehož otcovství je pravděpodobné, aby potřebnou částku poskytl předem.

Zde ovšem je třeba v případném sporu se zaměřit na dokazování výše potřeb těhotné matky, a to konkrétně. Samozřejmě se mohou vyskytnout i námitky týkající se pravděpodobnosti otcovství. V každém případě soud musí zvažovat nejen potřeby těhotné ženy, ale také výdělkové možnosti otce.

Upozorňuji, že úhrada těchto **nákladů neprovdané matky se promlčí do tří let od slehnutí**.

Viz vzor 19

Oddíl 12

Kde a jakým způsobem podat žalobu na určení vyživovací povinnosti k osobám zletilým

Příslušným soudem je soud, v jehož působnosti je **místo trvalého pobytu žalované osoby**. Návrh se soudu podává ve dvojím vyhotovení. Návrh na určení vyživovací povinnosti (výživného) musí splňovat potřebné náležitosti návrhu na zahájení řízení dle již shora citovaného ustanovení § 79 o. s. ř., v platném znění. V návrhu je tedy třeba uvést správnou adresu soudu, jméno, příjmení a rodná čísla i adresy žalobce a žalovaného a specifikovat, čeho se žalobce domáhá a z jakého důvodu. Je tedy třeba výslovně specifikovat, o jaké výživné jde, zda o výživné ke zletilému dítěti, manželovi nebo rozvedenému manželovi atd. Návrh musí být řádně zdůvodněn

vyličením všech důležitých skutečností a musí obsahovat návrh na provedení důkazů, které potvrdí jeho důvodnost.

Přestože zákon o rodině hovoří o tom, že „soud určí rozsah vyživovací povinnosti“, je návrh na zahájení řízení, nikoliv návrhem na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není [§ 80 písm. c) o. s. ř.], ale návrhem na vydání rozsudku o splnění povinnosti [§ 18 písm. b) o. s. ř.]. Protože je soud návrhem vázán (odkazuji na ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř.), musí být **návrh dostatečně přesný a určitý**. To znamená, že v návrhu musí být kromě vyličení skutkového stavu věci a označení potřebných důkazů **specifikována částka**, kterou navrhovatel nebo navrhovatelka žádají přisoudit, a zejména též od kterého dne. Soud sám, i kdyby totiž zjistil opodstatněnost tohoto postupu, nemohl by návrh účastníka z úřední povinnosti překročit na rozdíl od řešení výše výživného k nezletilým dětem. Pokud tedy v takovémto návrhu něco nebylo uvedeno přesně nebo patřičně srozumitelně, je možné během soudního řízení návrh změnit (ustanovení § 95 o. s. ř.). Změnou zde je i doplnění původního návrhu, např. pokud jde o uvedení doby, za kterou se vyžaduje přiznání výživného, a zejména pak i změna výše požadovaného výživného. Je tedy možné tento návrh přizpůsobit výsledkům dokazování o majetkových poměrech a příjmech povinného.

Vzhledem k těmto zásadám vyjádřeným i v citovaných zákonných ustanoveních by měl návrh ve věci samé (petit) znít tak, že se žádá, aby rozhodnutím soudu byl žalovaný (žalovaná) uznán povinným platit žalobkyni výživné v požadované částce a od stanoveného určitého dne.

Viz vzor 20

Oddíl 13

Vymáhání soudem přiznaného výživného

Jde o řešení velmi časté situace. Soud sice upravil a určil, ať již pro nezletilé děti, nebo pro osoby zletilé, výživné rozsudkem, který nabyl právní moci a lhůta k plnění uplynula, ale osoba povinná jeho placením svou povinnost nesplnila a výživné neplatí.

Nezbývá tedy než přistoupit k soudnímu výkonu rozhodnutí (k exekučnímu řízení). Znovu upozorňuji, že tento postup je možno použít v případě neplnění vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti, byť rozsudek soudu

dosud nenabyl právní moci, ale **lhůta k plnění stanovená rozsudkem soudu již uplynula.**

Vymáhání soudem přiznaného výživného se řídí šestou částí občanského soudního řádu (zákon 99/1963 Sb., v platném znění). Oprávněná osoba, za nezletilého ten z rodičů, kterému bylo dítě svěřeno, může podat návrh na soudní výkon tohoto rozhodnutí. Tento návrh oprávněný podává v případech dlužného výživného v zásadě u soudu, v jehož obvodu či okresu má dlužník (povinný) své bydliště. Nemá-li povinný na území republiky bydliště, může být návrh podán u soudu, v jehož obvodu má povinný majetek nebo je zde sídlo banky, která spravuje jeho finance. V případě vymáhání dlužného výživného pro nezletilé dítě je ovšem příslušným soud, v jehož obvodu má nezletilý dle dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu své trvalé bydliště.

Oprávněný v návrhu na výkon rozhodnutí musí uvést formu, jakou má být výkon rozhodnutí proveden. U výživného je nejlepším způsobem forma **srážek ze mzdy či jiných příjmů** povinného. K tomuto postupu je třeba znát jméno a adresu zaměstnavatele, u důchodců rodné číslo, případně jméno a adresu toho, kdo vyplácí povinnému příjem. Je možné vést exekuci i na podporu v nezaměstnanosti, odměny členů družstev, nemocenské, peněžitou pomoc v mateřství, stipendia, náhrady ucházejícího výdělků, náhrady poskytnuté za výkon společenských funkcí i např. na výživné manželů.

Rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí se vztahuje **na všechny příjmy povinného**. Pokud dojde ke **změně či oprávněný zjistí dalšího plátce příjmů**, postačí zaslat **soudu dopis** o této skutečnosti.

Vhodné je **upozornit soud na skutečnost**, že se jedná o pohledávku výživného, tedy o **pohledávku přednostní**.

Pokud není oprávněnému znám žádný příjem povinného, je možné **požádat** podle ustanovení **§ 260 o. s. ř. soud o pomoc**. Na žádost účastníka, kterému rozhodnutí přiznává právo na zaplacení peněžitě částky, dotáže se totiž soud toho, komu je zaplacení peněžitě částky uloženo, zda a od koho pobírá mzdu nebo jiný pravidelný příjem, popřípadě u které banky, pobočky zahraniční banky nebo spořitelního a úvěrního družstva má své účty a jaká jsou čísla těchto účtů. Dotázaný je povinen odpovědět soudu do jednoho týdne od doručení dotazu. Nesplní-li tuto povinnost nebo uvede-li v odpovědi nepravdivé nebo neúplné údaje, může mu soud uložit pořádkovou pokutu, a to až do výše 50 000 Kč.

Podle zákona o bankách jsou nyní **banky povinny i bez souhlasu klientů sdělit osobě oprávněné** za účelem výkonu rozhodnutí **bankovní**

spojení svého klienta, tedy číslo účtu a identifikační kód banky nebo pobočky zahraniční banky a identifikační údaje o klientovi, který je majitelem účtu.

Za tuto službu (i negativní odpověď) účtují peněžní ústavy poplatky, např. Komerční banka, a. s., 305 Kč a Česká spořitelna, a. s., 183 Kč. Podle mých zkušeností tato služba funguje velmi rychle.

Jestliže oprávněný zjistí číslo účtu povinného, může podat návrh na **výkon rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu**.

V nařízení výkonu rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu soud přikáže peněžnímu ústavu, aby od okamžiku, kdy mu bude usnesení doručeno, z účtu povinného až do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství nevyplácel peněžní prostředky, neprováděl na ně započtení a ani jinak s nimi nenakládal. Toto usnesení soud doručí oprávněnému, povinnému a peněžnímu ústavu, **povinnému však nesmí být usnesení doručeno dříve než peněžnímu ústavu. Povinný ztrácí okamžikem, kdy je peněžnímu ústavu doručeno usnesení, právo** vybírat peněžní prostředky z účtu, použít tyto prostředky k platbám nebo s nimi jinak nakládat, a to až do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství. Nařízení výkonu rozhodnutí se vztahuje i na pohledávku z účtu, která vznikla tím, že na účet došly peněžní prostředky dodatečně, nejpozději však **do šesti měsíců** ode dne, kdy bylo peněžnímu ústavu doručeno vyrozumění o tom, že usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí nabylo právní moci.

Výkon rozhodnutí je možné navrhnout též **příkazáním jiné peněžité pohledávky povinného** než pohledávky z účtu u peněžního ústavu, a to i v případě, že pohledávka povinného se stane splatnou teprve v budoucnu. V praxi půjde zejména o **pohledávky podnikatelů vzniklé při podnikatelské činnosti**, které podléhají výkonu rozhodnutí dvěma pětinami, v případě výživného, které je přednostní pohledávkou, podléhají výkonu rozhodnutí **třemi pětinami**. Stejným způsobem podléhají výkonu rozhodnutí i pohledávky **autorské odměny, pohledávky z práv výkonných umělců a z práv původců předmětů průmyslového vlastnictví**.

Pokud pohledávka oprávněného nebyla ani nemohla být **ani s pomocí soudu podle ustanovení § 260 o. s. ř. uspokojena výkonem rozhodnutí příkazáním pohledávky z účtu** povinného u peněžního ústavu, může oprávněný před podáním návrhu na výkon rozhodnutí navrhnout, aby soud předvolal povinného a vyzval ho k **prohlášení o majetku**. Před tímto návrhem je však třeba soudu prokázat, že oprávněný požádal soud

o pomoc podle ustanovení § 260 o. s. ř. s negativním výsledkem a současně požádal alespoň dvě banky o zjištění účtu povinného (viz bod 16).

Povinný je povinen se k soudu na předvolání dostavit a v prohlášení o majetku je povinen uvést podrobné skutečnosti o svých majetkových poměrech. Pokud povinný **odmítne** učinit takovéto prohlášení nebo uvede **nepravdivé informace**, dopustí se **trestného činu**. Nadto **právní úkony**, které povinný učiní ohledně svého majetku **poté, co mu bylo doručeno předvolání k prohlášení o majetku**, jsou vůči oprávněnému **neúčinné**.

Další možností návrhu na výkon rozhodnutí je vedení **exekuce na věci movité**. **Usnesení** o nařízení výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí **doručuje povinnému soudní vykonavatel až při samotném provádění výkonu**. Povinný není na tento postup předem nijak upozorněn. Oprávněný má právo být přítomen **soupisu věcí**, který vykonavatel provede. Tyto věci se označí štítkem. Sepsané věci se **prodají v dražbě**, ve které nejnižší podání činí **jednu třetinu** odhadní nebo úředně stanovené ceny. Touto formou výkonu rozhodnutí je možné postihnout i vkladní knížky, vkladní listy a jiné formy vkladů, akcie, směnky, šeky nebo jiné listinné cenné papíry. Povinnému vykonavatel při exekuci zabaví i cenosti a peněžní hotovost nad 1000 Kč, které má povinný u sebe.

Výkon rozhodnutí je možné vést i formou **postižení jiných majetkových práv**, jde-li o právo, které má majetkovou hodnotu a které není spojeno s osobou povinného a je převoditelné na jiného. Zaniká-li nařízením takového výkonu rozhodnutí účast povinného v **obchodní společnosti** nebo v **družstvu** nebo zrušuje-li se tím obchodní společnost, postihuje výkon rozhodnutí **pohledávku povinného z práva na vypořádací podíl**, popřípadě z práva na podíl na likvidačním zůstatku.

Výkon rozhodnutí soud nařídí zpravidla bez slyšení povinného. V těchto věcech soud rozhoduje usnesením, do kterého má ovšem povinný právo odvolání. Jakmile usnesení soudu nabude právní moci, má se soud ve smyslu § 265 o. s. ř., v platném znění, postarat o jeho provedení. Povinnému soud rovněž uloží povinnost uhradit náklady soudního řízení, případně i právního zastoupení oprávněného, pokud ten byl zastoupen advokátem.

Uznávám, že řízení o nařízení výkonu soudního rozhodnutí je náročné již s ohledem na potřebu získání informací o majetku a příjmech povinného a je spojeno s řadou možných komplikací, zejména když jsou použity jiné formy výkonu rozhodnutí než srážky ze mzdy.

Oddíl 14

Služby soudního exekutora, exekutorského úřadu

Proto je výhodné použít služeb soudního exekutora, tedy osoby, kterou stát pověřil exekutorským úřadem (zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, v platném znění).

Exekutora je třeba navrhnout již v návrhu na provedení exekuce a soud pak tohoto soudního exekutora pověří výkonem exekuce. Předpokladem samozřejmě je, aby se oprávněný s konkrétním soudním exekutorem předem na tomto návrhu dohodl a navštívil jeho exekutorský úřad.

Soudní exekutor má totiž ze zákona rozsáhlé pravomoci (ustanovení § 33 zákona č. 120/2001 Sb., v platném znění), které mu umožňují zjišťování majetku povinného i jeho pobytu a i dalších skutečností důležitých k vymožení pohledávky.

Exekuci soud nařizuje na návrh oprávněného, když povinný nesplnil dobrovolně to, co mu ukládá exekuční titul, tedy vykonatelné rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu příslušného k takovému rozhodnutí, pokud přiznává toto rozhodnutí oprávněnému právo nebo povinného zavazuje k nějaké povinnosti nebo postihuje majetek povinného.

Dosavadní zkušenosti s vymáháním pohledávek za pomoci soudního exekutora a jeho exekučního řízení jsou vesměs kladné. Toto řízení je většinou rychlejší a účinnější než shora zmíněný soudní výkon rozhodnutí. Jedná se však o řízení značně finančně nákladné, neboť služba soudního exekutora je službou placenou. Náklady hradí povinný a může se stát, že značně zvýší jeho platební závazky.

Viz vzor 21, 22, 23, 24

Oddíl 15

Pomoc advokáta

Několikrát jsem doporučovala na předchozích stránkách využít při řešení složitějších záležitostí souvisejících s rozvodem nebo s úpravou poměrů nezletilých dětí právních služeb poskytovaných advokáty. Nechci dělat tomuto oboru právní činnosti reklamu, ale již staří Římané vyslovili zásadu, která v překladu zní: „Ve své při si není nikdo soudcem.“ Ne náhodou, jak ze zkušeností vím, i advokáti si často vyžadují ve svých osobních